

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ
НІЖИНСЬКА МІСЬКА РАДА

I ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОЛОГІЧНИЙ
З'ЇЗД ПРОГРАМА РОБОТИ
ТА АНОТАЦІЇ ДОПОВІДЕЙ
НІЖИН, 23—25 листопада 2018 р.

Співорганізатори з'їзду:

Інститут археології НАН України
ДП «НДЦ «Охоронна археологічна служба України» ІА НАНУ
Ніжинська міська рада
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Ніжинський краєзнавчий музей імені І. Спаського
Товариство «Чернігівське земляцтво» у Києві

Головний редактор

ЧАБАЙ Віктор Петрович, член-кореспондент НАН України,
директор Інституту археології НАН України

*Затверджено до друку Вченою радою Інституту археології
протокол № 10 від 15 листопада 2018 року.*

I Всеукраїнський археологічний з'їзд: Програма роботи
П 26 та анотації доповідей (Ніжин, 23—25 листопада 2018 р.). —
Київ: ІА НАНУ, 2018. — 196 с.

ISBN ??

I Всеукраїнський археологічний з'їзд є продовженням традиції українських археологічних конференцій.

Основною метою з'їзду є підсумок результатів польових робіт та аналітичних розробок в Україні впродовж останніх 5 років та визначення напрямів подальших досліджень. Публікація відображає роботу з'їзду, що проходила у форматі тематичних секцій та презентацій.

Розрахована на археологів, музейників, пам'яткоохоронців, істориків та усіх, хто цікавиться археологією та давньою історією України.

УДК 902(477)(063)

ISBN ??

© Автори, 2018
© ІА НАНУ, 2018
© НДУ ім. М. Гоголя, 2018

В. Квітковський, Г. Свистун

ОРДИНСЬКІ СТАРОЖИТНОСТІ КИЦІВСЬКОГО СЕЛИЩА НА ХАРКІВЩИНІ

Протягом останнього десятиліття на території Харківщини виявляються все нові пам'ятки часів ординського часу (Улусу Джучі), що певним чином заповнює своєрідну «білу пляму» щодо історичних процесів на означеній території: знахідки на Чугуївському та Харківському городищах, селищах Олешки і Заудді, біля с. Артемівки тощо. Ці знахідки поточноюють кордони між землями Русі та Орди, динаміку освоєння порубіжжя та характер взаємодії різних етнокультурних груп, що на цей час є недостатньо вивченим питанням. До переліку пам'яток, що сприяють подальшому накопиченню та вивченню свідчень вказаного періоду, долучено Кицівське поселення, яке територіально тягнє до відомого за «Книгою Большому Чертежу» Каганському перелазу (переправі, броду) через Сіверський Донець, який з'єднував в меридіональному напрямку землі степу та лісостепу і мав, по всьому, значне стратегічне значення.

Під час археологічних досліджень 2017 та 2018 рр. на поселенні були виявлені артефакти в культурних шарах ординського часу: фрагменти керамічного посуду, металеві побутові предмети та елементи одягу, а також ціла та колоті криці, які можуть свідчити про близькість металургійного та ковальського центрів до місця розкопок.

Поселення займає правобережжя р. Большой Бабки, де були освоєні останці першої надзаплавної тераси. Останні заселялися як задовго до ординського часу (з доби неоліту – бронзи), так і пізніше – за часів колонізації Слобожанщини. Безпосередньо в місці розкопок виявлені нашарування епохи Великого переселення народів, раннього (салтово-маяцької культури) та розвиненого середньовіччя (ординського часу), а також епохи колонізації території Слобожанщини в XVII–XVIII ст.

Продовження робіт по вивченню цієї пам'ятки дозволять розширити наші уявлення щодо характеру різних аспектів життєдіяльності, динаміки етнокультурних процесів на території Харківщини в розвиненому середньовіччі.

І. Козир

КЕРАМІКА ТА КЕРАМІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЗОЛОТООРДИНСЬКОГО МІСТА НА р. СИНЮХА

Золотоординське місто на р. Синюха досліджується біля с. Торговиця Новоархангельського р-ну Кіровоградської обл. Археологічні матеріали датують пам'ятку першою половиною – серединою XIV ст.

Вивчення кераміки Торговицького поселення становить особливий інтерес, оскільки воно розташоване на північно-західній окраїні ординських володінь, значно віддаленій від добре відомих осередків міської культури Золотої Орди.

Керамічний комплекс з Торговиці складається з посуду, труб, сфероконусів, світильників та ін.

Серед посуду переважає червоноглиняна кераміка. Дуже мало сіроглиняного посуду (1,8 %). Полив'яна червоноглиняна кераміка становить 9,2 %, а кашинна – 0,6 %. Серед видів посудин можна визначити горщики, глеки, кришки, тарілки, миски з вертикальним бортиком і на конічному піддоні, кумгани, чаші.

Керамічні труби знайдені у залишках ліній водогону на площі міста, в районі лазні-хаммам та біля печей-тандирів, де вони використовувались як піддувала. Інші керамічні знахідки представлені одиничними екземплярами.

Основні типи глиняних виробів мають аналогії в традиційних центрах Золотої Орди в Поволжі, Придністров'ї, Криму, на Кавказі.